

En vanskelig økonomisk situasjon er løst, men omstillingsarbeidet pågår fortsatt

Forskningsrådet jobber for et samfunn der forskning blir skapt, brukt, utfordret, verdsatt og delt av alle, slik at den bidrar til omstilling og verdiskaping i et bærekraftig samfunn. Vi skal investere strategisk i de beste prosjektene, være en synlig og inkluderende samfunnsaktør og en kunnskapsbasert rådgiver. Ved å iverksette forsknings- og innovasjonspolitikken gir Forskningsrådet næring til nye ideer og gjør grensesprengende forskning og radikal innovasjon mulig. For å møte de store utfordringene samfunnet står overfor, er det avgjørende at forskning og innovasjon leverer kunnskap og løsninger som landet og verden trenger.

I perioden 12. mai 2022 til 1. juli 2023 har Forskningsrådet hatt et midlertidig styre. Styrets oppgave har primært vært å løse de økonomiske utfordringene i Forskningsrådet for å begrense negative virkninger for forsknings-Norge. Styret oppsummerer her sitt arbeid og gir sin vurdering av hvor Forskningsrådet står nå.

Forskningsrådet er en nettobudsjetter virksomhet og har over mange år hatt høye avsetninger fordi ettårige budsjetter finansierer langsiktige prosjekter, og fordi det tar tid fra Stortinget vedtar bevilgning til forskning til midlene tildeles de utvalgte prosjektene. Dette skyldes at det tar tid å lyse ut midlene, få inn søknader, evaluere søknader og å velge ut prosjekter. Det har ikke vært en omforent forståelse mellom Kunnskapsdepartementet (KD) og Forskningsrådet om hva som var årsaken til de høye avsetningene, og det har over tid vært gjennomført ulike tiltak for å redusere avsetningene. Tidlig i 2022 viste Forskningsrådets prognoser at avsetningene ville bli negative samlet sett i 2022 og med betydelige negative avsetninger på kapittel/post-nivå.

Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) konstaterte i en rapport vinteren 2022 at Forskningsrådet ikke kan omfordele midler midlertidig slik at avsetningene på noen post blir negative ved utgangen av året. Riksrevisjonen konstaterte i revisjonsberetningen for 2021 at Forskningsrådets praksis med å bygge ned avsetninger ved å fremskynde prosjekter har medført at man for enkelte kapitler og poster har brukt mer enn årets tildeling og avsetninger fra tidligere år. Dette er i strid med bestemmelser om økonomistyring i staten.

KD meldte i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 12. mai at Forskningsrådet fikk et nytt, midlertidig styre. Forskningsrådet fikk også i oppdrag fra KD å gjennomføre en ekstern gjennomgang av den økonomiske situasjonen i Forskningsrådet. Styret ba KPMG om å gjennomgå Forskningsrådets økonomi. KPMG fant ikke vesentlige feil eller mangler i tallgrunnlaget for de økonomiske prognosene, men anbefalte at Forskningsrådet i samarbeid med KD etablerer omforente økonomiske styringsmål som er tilpasset Forskningsrådets virksomhet og departementene sine behov, og at disse legges til grunn for styring og oppfølging av Forskningsrådet.

Styret klargjorde at de negative avsetningene skyldtes tidligere tildelinger tilnærmet 2 mrd. kr mer til forskningsprosjekter enn det Stortinget hadde vedtatt og at tidligere regjering i perioden 2017 til 2021 hadde gjennomført engangskutt på i alt 1,7 mrd. kr i forskningsformål samtidig som aktivitetsnivået skulle opprettholdes.

På bakgrunn av rapportene fra DFØ, Riksrevisjonen og KPMG iverksatte Styret flere tiltak for å forbedre økonomistyringen, redusere fremtidige negative avsetninger og sørge for at kvalitet og

volum på forskningsinnsatsen ikke ble skadelidende. De viktigste tiltakene var inntil 20 prosent reduserte tildelinger i 2022 og at det ikke ble ny FRIPRO-tildeling med tilhørende utbetaling i 2023. Disse tiltakene ble gjort for å redusere fremtidige negative avsetninger og ga til sammen en innsparing på to milliarder kroner.

Styret anbefalte ikke at tidligere vedtatte engangskutt skulle iverksettes fordi dette ville ha store negative konsekvenser for forskningsvirksomhet i Norge. I nysalderingen av statsbudsjettet for 2022 ble det gitt en ekstrabevilgning på 1,64 milliarder kroner til Forskningsrådet for å vesentlig redusere negative avsetninger på Kunnskapsdepartementets poster under kap. 285, og for å unngå en kraftig reduksjon i planlagte utlysinger. Styret og administrasjonen har vært i tett dialog med departementene og forskningssektoren om håndteringen av situasjonen. Styret er fornøyd med at en vanskelig situasjon er løst på en måte som har minimert de negative konsekvensene for norsk forskning. Styret mener at Forskningsrådet nå har en avklart økonomisk situasjon. Dermed kan Forskningsrådet oppfylle sin rolle og gi forskningen langsiktig og stabil finansiering på et høyt nivå.

Ny langtidsplan for forskning og høyere utdanning ble lagt fram sist høst og vedtatt i februar. Forskningsrådet er en sentral aktør i oppfølgingen av langtidsplanen og styret har hatt stor oppmerksomhet på hvordan Forskningsrådet best kan følge den opp. Videre har styret arbeidet med å revidere inndelingen i porteføljestyre i Forskningsrådet og mandatet for disse, og styret mener at den nye styrestrukturen er godt egnet til å svare på de oppgavene Forskningsrådet er satt til å løse.

Forskningsrådet har siste halvår gjennomført en større omstilling og nedbemanning på grunn av kutt i virksomhetsbevilgningen. I statsbudsjett for 2023 ble det gitt et kutt i bevilgningen på 62,8 millioner kroner. Dette kommer i tillegg til en realnedgang i virksomhetsbudsjettet tilsvarende 170 millioner kroner i perioden 2017-2022. Forskningsrådet har tilpasset seg et redusert kostnadsnivå gjennom frivillig nedbemanning, reduserte driftskostnader, omorganisering og mer effektive arbeidsprosesser. Nedbemanningen gir redusert kapasitet og kompetanse, og gjør at oppgaver må nedskaleres eller endres.

Styret konstaterer at det har vært en ekstraordinært krevende periode for Forskningsrådets ansatte og ledelse. Det er i perioden blitt gjennomført en nedbemanning på mer enn 20 prosent av totale årsverk. Omstillingsarbeidet knyttet til dette pågår fortsatt og det er fremdeles store utfordringer knyttet til denne nedbemanningen. Både de ansatte og ledelsen har vist en imponerende innsats i gjennomføringen av endringene og Styret setter stor pris på det gode samarbeidet mellom ledelsen, tillitsvalgte og vernetjenesten som har sikret legitimitet og forankring og gjort det mulig å gjennomføre de omfattende endringene. Ansatterepresentantene i Styret har en lengre valgperiode enn de oppnevnte styremedlemmene som nå går av, og vil dermed være med på å sikre kontinuiteten mellom Styret og de ansatte.

Når styret nå avslutter sin oppnevningsperiode har vi et Forskningsråd som er godt satt opp for å bidra til at norsk forskning og innovasjon lykkes. Norske forskningsmiljøer trenger et sterkt, kompetent og effektivt Forskningsråd som gjennom sine konkurransebaserte virkemidler bidrar til langsiktig kvalitetsutvikling og samspill i systemet. Vi har også erfart betydningen av den rollen internasjonalt samarbeid spiller i forskning og innovasjon, og at internasjonalt samarbeid er helt nødvendig for å få fram den kunnskapen vi trenger for å løse de store samfunnsutfordringene. Forskningsrådet har en svært viktig rådgivende rolle og gir råd om forsknings- og innovasjonspolitiske spørsmål, om finansiering av forskning og innovasjon, og om en lang rekke fag- og tematiske

spørsmål. Rådene utarbeides basert på et solid kunnskapsgrunnlag og etter god dialog med aktørene i sektoren, inkludert aktører i næringsliv og offentlig sektor.

Styret vil takke for godt samarbeid med Kunnskapsdepartementet og de øvrige departementene. Vi vil også takke alle som gjennom en vanskelig periode har engasjert seg i Forskningsrådets situasjon og utvikling, og som har bidratt til vår forståelse av Forskningsrådets rolle og betydning. Til sist vil vi takke Forskningsrådets ansatte som har stått på i vanskelige tider og gitt Styret gode betingelser for å gjennomføre sitt mandat.